

Kungl. Maj:ts

dom i det till Kungl. Maj:ts överseende från Dess och Rikets Svea Hovrätt genom ordentligt sökande komna mål mellan Försäkringsaktiebolaget Skandia, å ena, samt riksgäldskontoret, å andra sidan, ömsom sökande och svarande.

Handlingarna i målet visa följande:

Bolaget har efter stämning, som delgivits riksgäldskontoret den 2 och den 4 januari 1934, hos hovrätten anfört: Under tiden från och med november 1931 till och med den 10 april 1933 hade bolaget för placering av medel, tillhörande dess försäkringsfonder, inköpt för sammanlagt nominellt 736.500 dollars obligationer av svenska statens genom riksgäldskontoret upptagna, med en ränta av fem och en halv procent löpande obligationslån av år 1924 å 30.000.000 dollars. Under nämnda tid hade dollarkursen varit avsevärt högre än den normala. Att bolaget det oaktat beslutat förvärva obligationerna hade till stor del berott på den säkerhet, som en dylik penningplacering syntes bjuda därigenom att obligationerna innehölle en så kallad guldvärdeklausul eller en utfästelse att såväl kapital som ränta skulle betalas i Amerikas Förenta Staters guldmynt av den vid tiden för lånets upptagande gällande eller därmed jämgod vikt och finhet. Då emellertid bolaget den 1 maj 1933 för erhållande av betalning för då förfallna kuponger till obligationerna å 20.253 dollars 75 cents företett desamma hos National City Bank i New York, varest obligationer-

na vore betalbara, med yrkande om betalning efter guldvärde, hade banken vägrat dylik betalning. Samtidigt hade bolaget genom sin svenska bankförbindelse erhållit meddelande, att riksgäldskontoret nekade att inlösa kupongerna efter guldkurs samt förklarade, att någon som helst utbetalning icke kunde ske, om vid kupongernas inlösen protest med anledning därav avgåves. Bolaget hade därför ansett sig för denna gång tills vidare böra utväxla kupongerna mot den erbjudna lägre valutan eller nominella dollarbeloppet i sedelmynt. Riksgäldskontoret hade därefter före nästa förfallodag den 1 november 1933 låtit tillkännagiva, att vid likviden sistnämnda dag komme att förfaras på samma sätt som vid nästföregående förfallodag. Vid dylikt förhållande hade bolaget funnit sig icke böra å förfallodagen nämnda den 1 november till inlösen förete sina då förfallna kuponger å likaledes 20.253 dollars 75 cents. Den ståndpunkt, riksgäldskontoret sålunda intagit, hade uppenbarligen föranletts av de statliga ingripanden på valutapolitikens område, vilka under år 1933 vidtagits inom Amerikas Förenta Stater. Det förhållandet att åsyftade undantagslagstiftning kunde förhindra betalningsagenten för lånet, National City Bank, att för närvarande ombesörja betalning i guld i Amerika, berättigade väl riksgäldskontoret att betala å annan än amerikansk ort men kunde icke fritaga riksgäldskontoret från den uttryckliga valutagaranti, som riksgäldskontoret genom obligationerna iklätt sig. På grund av vad sålunda anförts och då bolagets

förvärv skett under sådana omständigheter, att bolaget skulle lida förlust, därest icke betalning erhöles efter guldvärde, yrkade bolaget, att hovrätten, med fastställande av riksgäldskontorets skyldighet att jämlikt guldvärdeklausulen fullgöra utgående likvider för obligationerna i gulddollar eller i ett mot dessas värde svarande belopp i sedlar, måtte i fråga om de intill tiden för stämningens delgivning förfallna belopp ålägga riksgäldskontoret att till bolaget utgiva dels skillnaden mellan guldvärdet å 20.253 dollars 75 cents och det motsvarande nominella belopp i sedelmynt, som den 1 maj 1933 till bolaget utgivits under omständigheter, vilka icke borde anses hava betagit bolaget dess rätt att kräva fyllnad i betalningen, dels ock mot erhållande av vederbörliga kuponger ett belopp motsvarande guldvärdet av den 1 november 1933 betalbara 20.253 dollars 75 cents. Den 1 maj 1933 hade 100 gulddollars motsvarats av 119 dollars 82 cents i sedelmynt samt 100 dollars i sedelmynt av 497 svenska kronor, varför det den 1 maj 1933 till betalning förfallna beloppet 20.253 dollars 75 cents nämnda dag motsvarats av 120.612 kronor 16 öre. Då bolaget uppburit allenast 99.850 kronor 99 öre, utgjorde bolagets återstående fordran för de den 1 maj 1933 förfallna kupongerna 20.761 kronor 17 öre. Den 1 november 1933 hade 100 gulddollars motsvarats av 150 dollars 47 cents i sedelmynt och 100 dollars i se-

~~de mynt av 107~~ svenska kronor. Det den 1 november 1933 förfallna kupongbeloppet 20.253 dollars 75 cents hade sålunda sista nämnda dag motsvarats av 124.036 kronor 59 öre. De av bolaget yrkade beloppen utgjorde alltså 20.761 kronor 17 öre och 124.036 kronor 59 öre eller tillhopa 144.797 kronor 76 öre. Bolaget fordrade tillika ränta.

Hovrätten, där parterna begärt ersättning för rättegångskostnaderna, har genom dom den 16 april 1935 utlåtut sig: I målet vore upplyst, att ifrågavarande obligationer, vilka vore dagtecknade den 1 november 1924 och avfattade å engelska språket, lydde å belopp i dollars samt enligt sin text vore betalbara hos lånets "fiscal agent", the National City Bank of New York, vid dess huvudkontor i stadsdelen Manhattan, staten New York, Amerikas Förenta Stater, i Förenta Staternas "guldmynt av nuvarande eller därmed jämgod vikt och finhet". Vidkommande först frågan huruvida det genom upptagandet av obligationslånet uppkomna rättsförhållandet mellan riksgäldskontoret och obligationsinnehavarna skulle bedömas efter svensk rätt eller efter den för Amerikas Förenta Stater gällande rätt, så enär lånet utgjorde ett svenskt statslån samt det varken vid upptagandet av lånet blivit uttryckligen angivet, att berörda rättsförhållande skulle regleras av Förenta Staternas rätt, eller av omständigheterna tydligt framginge, att så likväl varit avsett, funne hovrätten-

frånsett frågan om själva sättet för verkställandet av betalning och därmed sammanhängande frågor av rent mynträttslig natur, för vilka frågor Förenta Staternas rätt vore avgörande - svensk rätt vara å rättsförhållandet tillämplig. Med den i obligationerna intagna så kallade guldklausulen hade uppenbarligen avsetts att under ekonomiskt osäkra tider garantera köparna av obligationerna lånets guldvärde eller således rätt för dem att vid eventuell inlösen i sedlar erhålla så mycket större belopp i sedlar som sedlarnas värde å betalningsdagen minskats i jämförelse med guldmyntets värde. Berörda klausul kunde förty icke bedömas endast såsom en bestämmelse av rent mynträttslig natur, utan måste anses hänföra sig även till frågan om obligationsskuldens egentliga innehåll. Frågan om giltigheten och verkan av guldklausulen vore förty att avgöra enligt svensk rätt och då dylika klausulers giltighet icke vore enligt svensk rätt inskränkt, hade klausulen vid tiden för obligationernas utfärdande haft full giltighet. Vad därefter anginge frågan om betydelsen för ifrågavarande rättsförhållande av vissa i målet åberopade, i Förenta Staterna vidtagna lagstiftningsåtgärder, så vore i målet upplyst, dels att enligt särskilda, av presidenten i Amerikas Förenta Stater utfärdade exekutiva förordningar den 10 mars samt den 5 och den 20 april, allt 1933, åtskilliga bestämmelser meddelats rörande överlämnande till vissa

banker av guldmynt, omyntat guld och guldcertifikat samt dessas ersättande med sedlar, dels ock att enligt en av Amerikas Förenta Staters senat och representanthus beslutad, av presidenten den 5 juni 1933 godkänd gemensam resolution förordnats, att - då varje stadgande, som innehölles i eller vore meddelat med avseende på en förbindelse, vilken avsåge att giva fordringsägare rättighet att påfordra betalning i guld eller något särskilt slag av mynt eller cirkulerande betalningsmedel eller till ett belopp i Förenta Staternas penningar, som beräknades därefter, strede mot det allmänna bästa - intet sådant stadgande finge intagas i eller meddelas med avseende på någon förbindelse, som därefter inginges, samt att varje förbindelse ingången dessförinnan eller därefter skulle, vare sig något sådant stadgande intagits däri eller meddelats med avseende därpå eller icke, vara behörigen fullgjord genom betalning dollar för dollar i varje myntsort eller cirkulerande betalningsmedel, som vid betalningstiden vore lagligt betalningsmedel. Berörda lagstiftningsåtgärder kunde emellertid icke utgöra hinder för sådan obligationsinnehavare, som varken vore bosatt inom Amerikas Förenta Stater eller eljest underkastad dess jurisdiktion, att för obligationer, som redan vid tillkomsten av förberörda lagar befunno sig i sådan obligationsinnehavares ägo, utbekomma betalning efter guldvärde i enlighet med den i obligationerna gjorda utfästelse

sen. Den omständigheten att genom åberopade lagar betalning efter guldvärde vore i New York omöjliggjord även beträffande sistnämnda obligationsinnehavare, vilket emellertid icke med säkerhet framginge av den förbragta utredningen, kunde icke betaga sådana obligationsinnehavare deras rätt till betalning efter guldvärde eller i övrigt inverka på deras rätt i vidare mån än att betalningen i så fall i stället borde äga rum i Stockholm. På grund av vad sålunda anförts och då det icke i målet ifrågasatts att bolaget icke skulle hava förvärvat sina åberopade obligationer åtminstone före tillkomsten av resolutionen den 5 juni 1933, men det, vidkommande till obligationerna hörande, den 1 maj 1933 förfallna kupongerna, blivit upplyst, att bolaget för desamma uppburit betalning med nominella dollarbeloppet i sedelmynt mot det att bolaget till National City Bank överlämnat samma kuponger, samt bolaget icke ådagalagt sådana omständigheter, att bolaget det oaktat skulle vara berättigat att mot riksgäldskontorets bestridande nu utbekomma jämväl skillnaden mellan guldvärdet av nyssnämnda kuponger, å ena, samt det emottagna beloppet, å andra sidan, alltså och då i målet vore ostridigt, att den 1 november 1933 100 gulddollars motsvarades av 150 dollars 47 cents i sedelmynt ävensom att 100dollars i sedelmynt enligt a vista säljkursen å dollar nämnda dag motsvarades av 407 svenska kronor, prövade hovrätten rättvist på det sätt bifal-

la käromålet, att riksgäldskontoret förpliktades att, mot utbekommande av kuponger per den 1 november 1933 å 20.253 dollars 75 cents, till bolaget genast utgiva etthundratjugufyratusentrettiosex svenska kronor 59 öre jämte ränta därå efter sex procent om året från sistnämnda dag tills betalning skedde. Det ålåge därjämte riksgäldskontoret att ersätta bolaget dess utgifter å målet med tolv tusenfemhundra kronor jämte vad bolaget visade sig hava utgivit för stämpel till hovrättens protokoll och dom i målet.

I hovrättens dom hava såväl bolaget som riksgäldskontoret i underdånighet sökt ändring.

Bolaget har den 6 maj 1935 hos Kungl. Maj:ts befallningshavande i Stockholms län, enligt bevis nr 19, nedsatt dels fullföljdsavgift, etthundrafemtio kronor, dels ock enahanda belopp till säkerhet för kostnadsersättning åt motparten.

Kungl. Maj:ts dom är med Dess Högsta Domstol beslutet; given Stockholms slott den 30 januari 1937.

Kungl. Maj:t har i nåder låtit Sig föredragas handlingarna i detta mål.

Skandia gör i målet gällande att riksgäldskontoret varit pliktigt att mot avlämnande å bolagets sida av den 1 maj och den 1 november 1933 till inlösen förfallna räntekuponger till ett av riksgäldskontoret år 1924 i New York upptaget obligationslån infria kupongerna med det belopp i Förenta Staternas vid presentationen cirkulerande lagliga betalningsmedel, som svarade mot guldvärdet av det antal gulddollars av viss angiven vikt och finhet, varå de lyda. Riks-

gäldskontoret åter hävdar att med tillämpning av en den 5 juni 1933 av Förenta Staternas president stadfäst så kallad Joint Resolution av Staternas kongress betalningen kunnat behörigen fullgöras genom den likvid riksgäldskontoret i fråga om majkupongerna verkställt och i fråga om novemberkupongerna erbjudit av dollars i cirkulerande betalningsmedel till samma nominella belopp som de utfästa gulddollars.

Vid prövningen av denna tvistefråga bör i första hand undersökas huruvida svensk rätt eller staten New Yorks rätt bör tillerkännas företrädet i fråga om tillämplighet å rättsförhållandet i allmänhet mellan riksgäldskontoret och obligationsinnehavarna. Vid valet härutinnan - vilket måste göras enhetligt för samtliga obligationer, oberoende av den tillfälliga innehavarens nationalitet och boningsort - är ledningen i allt väsentligt att hämta av obligationerna själva. Det avtal som träffats mellan riksgäldskontoret och den penninganstalt i New York vilken fast övertagit och emitterat lånet måste däremot, då avtalet icke åberopats eller ens omförmälts i obligationerna, fränkännas relevans i nämnda hänseende. Emellertid innehålla obligationerna icke någon uttrycklig förklaring av riksgäldskontoret vilken lag som skall å dem tillämpas, ej heller eljest något som av innehavarna med fog kan tolkas såsom uttryck för viss avsikt härutinnan. Vid sådant förhållande måste avgörandet ske genom en avvägning mot varandra av de objektiva moment i rättsförhållandet, som äro ägnade att giva utslag i den ena eller andra riktningen.

Till förmån för åsikten att svensk rätt vore bestämmande talar främst och med avsevärd styrka att fråga är om ett allt från begynnelsen ensidigt skuldförhållande, där gäldenären är den suveräna svenska staten, och vidare att denna suveräna stat icke i obligationerna givit något uttryck för att den avsåge att underkasta sig främmande rätt i obligationsförhållandet, en förklaring som obligationslånesökande å den amerikanska marknaden ej sällan i klara ord avgiva. Medan gäldenären är svensk, kunna borgenärerna å andra sidan äga skiftande nationalitet och boningsort, då det gäller förbindelser

till innehavaren. I obligationstexten har ock detta förutsetts och speciellt möjligheten att obligationer komme att övergå i svensk ägo.

För den motsatta åsikten - tillämplighet av staten New Yorks rätt - talar i främsta rummet att obligationerna gjorts till kapital och ränta betalbara endast i New York och att de lyda endast å Förenta Staternas dollars. Andra bestämmelser, som visserligen närmast äro en konsekvens av de nyssnämnda och tagna i och för sig av mindre betydelse, äro ägnade att förstärka intrycket att obligationerna egentligen höra hemma på amerikansk marknad. Sålunda har lånet emitterats i New York genom ett därvarande finansinstitut. Obligationerna sakna uppgift om utställningsort, men äro avfattade på engelska språket och hava en för amerikanska obligationer karakteristisk stilisering och utstyrsel. De förklaras gälla blott såvida de äro försedda med bestyrkande av en i New York domicilierad så kallad Fiscal Agent. Hos denne ensamt kan registrering ske av obligationsinnehav. Kungörelse om lånets inlösen skall ske blott i New York-tidningar.

Vad betalningsorten angår, har väl riksgäldskontoret sedan år 1927 tillmötesgått obligationsinnehavare som så önskat med inlösen av räntekuponger även i Stockholm; men någon ändring i den rättsligt bindande bestämmelsen om betalningsort har icke därigenom ägt rum.

Med hänsyn till den ganska exklusiva inriktning på den amerikanska marknaden, varom obligationerna själva sålunda bära vittne, finner Kungl. Maj:st gäldförhållandet icke blott i vad avser betalningsmodaliteter, utan ock beträffande mera väsentliga delar av förpliktelsens innehåll äga naturligare anknytning till betalningsortens lands lag än till gäldenärens, låt vara att denne är, en, från betalningsortens synpunkt sett, främmande suverän stat.

Emellertid är vidare att pröva vilken betydelse det nu sagda bör tilläggas i fråga om den fortfarande förbindande kraften hos förklaringen i obligationerna att de äro till kapital och ränta be-

talbara i Förenta Staternas guldmynt av eller lika med den vikt och finhet som gällde för dessa vid tiden för obligationernas utfärdande. En sådan så kallad guldklausul var vid nämnda tidpunkt otvivelaktigt giltig såväl enligt staten New Yorks som svensk rätt. Sedermera har emellertid genom ovannämnda Joint Resolution, vilken av Förenta Staternas högsta domstol befunnits vara konstitutivt bindande och som gäller för Staterna i deras helhet, följaktligen ock för delstaten New York, förklarats att varje förbindelse, även de tidigare utfärdade, skall oberoende av sådan klausul däri som den nyss nämnda vara behörigen fullgjord genom likvid av det dollarbelopp, varå förbindelsen lyder, i vilket som helst i Förenta Staterna cirkulerande lagligt betalningsmedel för allmänna och enskilda skulder. Såsom framgår av ordalydelsen och bestyrkes av resolutionens ingress samt av vad vid dess beslutande förekom, gäller detta stadgande utan hänsyn till borgenärens och gäldenärens nationalitet och boningsort. Likaså saknar det betydelse huruvida skulden var redan före resolutionens tillkomst förfallen till betalning eller icke.

Enligt staten New Yorks lag är alltså riksgäldskontoret icke pliktigt att inlösa räntekupongerna, vilkas betalningsort är staden New York, med annat och mera än deras nominella belopp i Förenta Staternas cirkulerande sedelmynt. Vid bedömande huruvida nämnda stats lag skall därutinnan vinna tillämpning här i riket bör till en början erinras att enligt allmänt erkända rättsgrundsatser det uppenbarligen icke kunnat ifrågakomma att svensk lagstiftning om kraftlöshet av guldklausul skulle utsträckas att gälla obligationer sådana som de ifrågavarande, vilka lyda utslutande å ett främmande myntslag och äro betalbara endast å ort inom det främmande myntlandet. Den anknytning till svensk rätt, som gäldenärens person utgör, är härtill desto mindre tillräcklig, som gäldenären icke förbehållit sig att obligationsförhållandet skall bedömas efter svensk lag.

Fråga blir då huruvida nämnda anknytning till svensk rätt i

förening med den omständigheten att det i obligationerna jämväl saknas uttryck för en gäldenärens vilja att i avseende å dem vara underkastad myntlandets lag skall å andra sidan dock anses nog stark för att en i myntlandet efter obligationernas utfärdande stiftad lag, som upphäver guldklausulens giltighet, bör av svensk domstol lämnas utan beaktande. Ett obetingat jakande svar å denna fråga - vilket skulle innebära att från svensk rättstillämpnings ståndpunkt obligationerna på grund av deras så att säga mellanstatliga karaktär bleve oåtkomliga för lagstiftning mot guldklausuler i vilket land som helst - synes icke hava fog för sig. Man har att taga i betraktande den i myntlandet vidtagna lagstiftningsåtgärdens omfattning och syfte. I förevarande fall drabbar denna alla å landets mynt lydande förbindelser lika och ställer således exempelvis icke utländska borgenärer i en annan och sämre ställning än de inländska. Och det såväl uttalade som uppenbarligen också verkliga ändamålet är att genomföra en reform i landets myntväsen, innebärande likvärdighet för alla slag av lagligen cirkulerande allmänna betalningsmedel. Under sådana förhållanden föreligger icke giltig anledning att i svensk rättskipning bortse från obligationernas ovannämnda starka anknytning till staten New York och fränkänna den där gällande lagstiftningen om ogiltighet av guldklausul verkan å rättsförhållandet mellan utfärdaren och innehavaren. Ej heller kan, såsom tidigare beträffande rättsförhållandet i dess helhet dem emellan redan anförts, hänsyn till viss obligationsinnehavares nationalitet eller boningsort föranleda till annat bedömande i fråga om hans rätt.

På grund av det anförda prövar Kungl. Maj:ts rättvist att dels fastställa hovrättens domslut, i vad därigenom bolagets talan beträffande de den 1 maj 1933 förfallna kupongerna ogillats, dels ock, med ändring av hovrättens dom beträffande de den 1 november 1933 förfallna kupongerna, förklara riksgäldskontoret pliktigt allenast att inlösa dem med deras nominella belopp i Förenta Staternas gällande betalningsmedel.

I fråga om rättegångskostnaderna varder, med upphävande av

hovrättens dom i denna del, bolaget förpliktat att ersätta riksgäldskontoret dess kostnader i hovrätten med adertontusenfemhundra kronor.

Bolaget äger återbekomma det till säkerhet för kostnadsersättning åt motparten nedsatta beloppet, etthundrafemtio kronor. Det vederbörande hava att ställa sig till underdånig efterrättelse.

Under Kungl. Maj:ts Sekret

Sigill.

/ B. Thuresson

Dom mellan Försäkringsaktiebolaget Skandia, å ena, samt riksgäldskontoret, å andra sidan, ömsom sökande och svarande.